

**Fotografska vrela o oslobođenju
Rijeke 1945.**
Mladen Grgurić, *Rijeka – sjećamo se.*
Fiume – ricordi,

Muzej Grada Rijeke, 2010.

Riječka bitka protiv nacifašističkoga okupatora i domaćih kvinslinga u travnju i svibnju 1945. god. jedna je od dvije klasične bitke u II. svj. ratu na području nekadašnje Jugoslavije. Grad Sušak i grad Rijeka, između kojih je na Rječini bila državna granica među talijanskom i jugoslavenskom kraljevinom, oslobođeni su 21. travnja i 3. svibnja. Bio je to snažan i odlučujući oružani sraz u kojemu je bilo brojnih ljudskih žrtava i velikih materijalnih razaranja. O tome ima literature na hrvatskome i drugim jezicima, objavljenih knjiga izvora o tim kapitalnim povijesnim događanjima, pa i objavljenih izvornih fotografija, ali ne i u nas. To su nadoknadili izborom fotografske građe kojega dosad nije bilo Muzej Grada Rijeke i Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Rijeke koji su u travnju 2010. javnosti podarili knjigu fotografskoga arhivskoga blaga. Osnovica tih izvora je iz materijala koji se čuva u Muzeju Grada Rijeke. Objavljivanje fotomonografije sufinancirali su Grad Rijeka, Primorsko-goranska županija i Građevno poduzeće *Krk* d. d. Urednik i autor toga izdanja s naslovom *Rijeka – sjećamo se. Fiume – ricordi* kustos je rečenoga muzeja – Mladen Grgurić, autor više izložbi, članaka i knjiga o antifašističkome NOP-u i njegovu NOR-u u Zapadnoj Hrvatskoj. Bitno je istaknuti da je to dvojezično, hrvatsko-talijansko izdanje, prevoditeljica je na talijanski jezik Melita Sciucca, a s ta-

lijanskoga Sara Vrbaški. Fotomonografija je 30. travnja 2010. javnosti predstavljena u Vijećnici Grada Rijeke uz pozdravnu riječ gradonačelnika Vojka Obersnela, te predsjednika UABA grada Rijeke Dinka Tamaruta i ravnatelja Muzeja Grada Rijeke Ervina Dubrovića. Fotomonografija ima 91 stranicu velikoga/enciklopedijskoga formata, sve su fotografije crno-bijele, a na kraju je popis korištene literature – knjiga, te časopisnih i novinskih članaka. Ispod tiskanoga dijela teksta nalaze se bilješke.

U tekstu, rekosmo, na hrvatskome i talijanskom jeziku daje se uvid u povijesnu situaciju i razvoj prilika od kapitulacije Kraljevine Italije 1943. do mirovnoga ugovora 1947. god. između tadašnje Italije i Jugoslavije, prema kojemu je i tadašnja Rijeka (grad uz zapadni utok potoka Rječine) pripala Jugoslaviji, a time njezinoj federativnoj jedinici, tj. matici domovini Hrvatskoj. Uskoro je došlo do sjedinjenja oba grada uz obalu te Rječine – Sušaka i Rijeke u jedan grad – grad Rijeku.

Autor fotomonografiju započinje slikom graničnoga zida koji je razdvajao Sušak i Rijeku te fotografijama avionskoga bombardiranja angloameričkih aviona obje strane Rječine, koji su se 30 puta odvijali samo u razdoblju od 7. siječnja do 20. travnja 1945. godine, kao i njemačko-nacističkoga rušenja dijelova oba grada pri kraju svoje okupacije. Pri kraju monografije je slika svečanoga puštanja u promet novoga, građevinski zaista veličanstvenoga mosta 20. listopada 1946. god. preko Rječine između tada još uvijek razdvojenih gradova Sušaka i Rijeke. Posljednja je suvremena fotografija toga objekta (snimljena 2009. god.) sa spomenikom žrtvama i osloboditeljima te sudionicima antifašističkoga NOR-a.

Djelo Mladena Grgurića prvoklasan je prilog povijesti slobodarske i nacionalne borbe apsolutne većine Rijeke – Hrvata, tada najdonjega društvenoga dijela pučanstva, za nacionalnu i socijalnu slobodu. Ali, treba reći da je i dio riječkih Talijana s pravom sudjelovao u toj borbi svojih sugrađana na čemu su ti hrvatski sugrađani veoma zahvalni i uvijek se toga s radošću spominju. Stoga je to dvojezično izdanje veoma dobrodošlo i ostat će trajno svjedočanstvo o izrazito teškim nepogodama s brojnim ljudskim žrtvama, položenima na oltar domovine, tako da iduća pokoljenja mirno žive i opet podignu i svrstaju svoju Rijeku u veliki europski centar industrije, pomorstva, kulture i znanosti.

Akademik Petar STRČIĆ

**Povijest u
Grobničkom zborniku, sv. 1-8,
1988. – 2007.**

Izdanje *Grobnički zbornik* obuhvaća rezultate znanstvenih istraživanja vezane za povijest, filologiju, arheologiju, kulturu, narodne običaje itd. Prvi je broj objavljen u 1988. g. u izdanju Koordinacijskoga odbora mjesnih zajednica Grobnišćine. Drugi je broj objavio Odbor za obilježavanje 750. obljetnice boja Hrvata s Tatarima na Grobničkom polju. Taj je odbor osnovao Katedru Čakavskoga sabora Grobnišćine, sa sjedištem u Čavlima, koji od br. 3 preuzima objavljivanje *Grobničkoga zbornika*. Do 2007. g. izašlo je 8 brojeva, a glavni su dio izlaganja na znanstvenim skupovima *Grobnišćina: tragovi, znakovi i smjerokazi*, koji se održavaju svake godine u Čavlima.

Osim toga, sadrži i članke koji se odnose na aktualna zbivanja.

U Zborniku dominiraju članci o povijesti Grobnišćine pa je to veliki napredak za historiografiju, a objavljuju se i članci iz različitih znanstvenih područja, piše se npr. o grobničkom reljefu, filologiji itd. Prije početka izlaženja *Grobničkoga zbornika* nije se sustavnije proučavala grobnička povijest, nego je bilo samo sporadičnih izdanja, što je veoma nepravedno s obzirom na burne i važne događaje na Grobnišćini kroz njezinu povijest. Osnivanjem Katedre Čakavskoga sabora Grobnišćine stvari se počinju mijenjati nabolje. Osim *Grobničkoga zbornika*, Katedra je već izdala i velik broj knjiga koje su vezane za povijest ovoga kraja te je postala glavna karika u poticanju daljnjih istraživanja i upoznavanja ljudi s poviješću svoga kraja. Njanovije od tih izdanja je *Stota obljetnica Crkve Sv. Bartola Apostola u Cerniku* s istoimenoga znanstvenoga skupa održanoga 22. kolovoza 2009.

Povijesne članke u Zborniku valja podijeliti u dvije cjeline. Prva obuhvaća izvorne znanstvene članke, pretežno sa znanstvenoga skupa *Grobnišćina: tragovi, znakovi i smjerokazi*, ali ima i onih koji nisu vezani za taj skup. Druga cjelina, pak, obuhvaća članke o narodnim običajima, životu i prilikama ljudi koji su nastali kao rezultat sjećanja starijih stanovnika Grobnišćine ili su očuvani usmenom predajom. Teško je reći koji su od njih zanimljiviji i vredniji jer, kolikogod je potrebna znanstveno-istraživačka metodologija za razjašnjavanje spornih povijesnih pitanja, ponekad je bliže istini viđenje samih aktera i način na koji su oni to doživjeli. U nastavku se donosi popis svih članaka koji se odnose na povijest Grob-